

Назимко Є.С., начальник відділу організації наукової роботи, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Донецького юридичного інституту МВС України

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ ІЗ НОРМАМИ КРИМІНАЛЬНОГО ТА ІНШИХ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА

Дослідження ознак кримінально-правових інститутів (далі - КПІ) - це доволі складна проблема, пов'язана з загальнотеоретичними засадами характеристики категорії кримінального права. У цих тезах розглянемо таку ознаку КПІ як їх взаємозв'язок з нормами кримінального та інших галузей права.

Як зазначає Ю.В. Баулін, «дослідження основних напрямів розвитку кримінального права та питань удосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність мало б більшу ефективність, якщо б ці питання розглядалися в більш широкому контексті, а саме взаємодії та узгодженості з усіма складовими елементами кримінально- правової системи, що існує в Україні, яка, у свою чергу, знаходиться під впливом зовнішнього середовища - політичних, економічних, соціальних, культурологічних, ментальних, релігійних, міжнародних та інших чинників». Виходячи з цього висловлювання вченого, кримінально-правову систему та КПІ, як її елементи, слід досліджувати системно, ураховуючи, як внутрішні, так і зовнішні чинники.

Зрозуміло, що кримінально-правову систему можна розглядати, як елемент в системі національного права, так і як об'єднуючу, інтегруючу систему - систему кримінально-правових підсистем, що відрізняється складністю, наявністю в ній підсистем, різних елементів, що утворюють кримінально-правову систему як ціле. З одного боку, кримінально-правову систему можна розглядати як строго організовану систему, що відрізняється непроникністю, закритістю, з іншого боку, ця система - рухома, відкрита система, що відображає дійсність.

Із зазначеного можна зробити висновок, що кримінально-правова система є відкритою, тобто на її формування, розвиток та функціонування впливають зовнішні відносно неї чинники.

На підтвердження цієї тези, наведемо твердження В.О. Тулякова, який зазначає, що кримінальне право повинно розглядатися як відкрита складна система, що знаходиться у постійному динамічному розвитку, взаємодії із суспільством, відтворюючись в процесі право реалізації.

У зв'язку із цим, відкритими залишаються і елементи кримінально-правової системи для взаємодії, взаєпроникнення та взаємодоповнення для зовнішніх факторів, що принципово - для норм інших галузей права. Як зазначають фахівці, «функціональність системи кримінального права забезпечується наявними між інститутами зв'язками. Поряд із цим системний характер інститутів передбачає також ситуацію, за якої між окремими кримінально-правовими інститутами є безпосередній зв'язок, а між іншими - опосередкований». За характером цього взаємозв'язку можна вести мову про характеристику дисциплінарності, або про відкритість чи закритість КПП.

Зрозуміло, що система кримінально-правових норм, яка утворює КПП, знаходиться у взаємодії з нормами кримінального та інших галузей права. Окремі інституту включають у себе норми конституційного (наприклад, стадії вчинення злочину, необхідна оборона, амністія та помилування), кримінального процесуального (наприклад, звільнення від кримінальної відповідальності), кримінально-виконавчого (наприклад, звільнення від покарання та його відбування) тощо та не можуть без цих норм «повноцінно» функціонувати. Інші ж інститути не включають, а знаходяться у взаємозв'язку з нормами кримінального (наприклад, інститут призначення покарання повнолітнім) та інших окремих галузей права (наприклад, судимість).

За цією ознакою слід розрізняти три види КПП:

- *дисциплінарні* (складаються виключно з норм кримінального права. Для охорони/регулювання суспільних відносин вистачає власного кримінально-правового інструментарію);

- *багатодисциплінарні* (включають норми не тільки кримінального, але й кримінально-виконавчого, кримінального процесуального права. Для охорони/регулювання суспільних відносин залучається інструментарій дисциплін кримінально - правового циклу з урахуванням специфіки кожної. Відбувається інтегрування близьких за методологією та парадигмами дисциплін);

- *міждисциплінарні* (включають норми не тільки дисциплін кримінально-правового циклу, але й інших галузей права. Для охорони/регулювання суспільних відносин залучається інструментарій «некаральних» галузей права, які, іноді, мають субординаційні зв'язки по відношенню до КПП. Відбувається інтегрування методів, концепцій, теорій, наук із невеликою сумісністю).

Спрощено за цією ознакою можна також вести мову про відкритість та закритість КПП (у нормативному контексті). Зрозуміло, що відкритими є багато дисциплінарні та міждисциплінарні інститути. Закритими - дисциплінарні. Однак, зазначена «відкритість» характеризує лише нормативні взаємозв'язки КПП, оскільки по відношенню до ненормативних факторів (мораль, політика, економіка, культура тощо) кожна кримінально-правова норма залишається відкритою.